

Branko Anđić i Radmila Gikić Petrović

VELIKI PROTIVNIK RUTINE

Branko Anđić (1952, Beograd) pisac, prevodilac, profesor književnosti i novinar. Rođen u Beogradu, gde je diplomirao na Odseku za opštu književnost i teoriju Filološkog fakulteta. Jedan je od pokretača i urednika časopisa za svetsku književnost *Pismo* i negdašnji član uredništva *Književnih novina*. Od 1990. godine živeo je u Buenos Ajresu, da bi se 2018. vratio u Beograd, gde sada živi.

Objavio je prozne knjige: *Posle svirke* (1983), *Lavica liže rane* (1980), *Kao iz kabla* (2003), *Ovo je istinita priča* (2007), *Veličina sveta* (2008), *Play back* (2012), *Teški metal* (2014), *Veliko spremanje* (2017) i *Veličina sveta* (2020).

Priredio nekoliko antologijskih izbora pripovedaka sa područja Latinske Amerike. Preveo je dela nekih od najznačajnijih latinoameričkih, španskih i severnoameričkih pisaca kao što su Horhe Luis Borhes, Mario Vargas Ljosa, Gabrijel Garsija Markes, Hose Donoso, Karlos Fuentes, Giljermo Kabrera Infante, Fernando Valjeho, Ana Marija Šua, Samanta Šveblin, Giljermo Martines, Pedro Huan Gutjeres, Hose Ortega i Gaset, David Sedaris, David Bezmozgis.

Dobio je 2011. nagradu za književnost „Miloš Crnjanski“ koju dodeljuje Vlada Republike Srbije.

Radmila Gikić Petrović: *Povodom Vaše prve zbirke priča Posle svirke, Mirjana Ognjanović se upitala: da li su knjige ogledalo života ili je život ogledalo knjiga? Vaše priče su sa temom iz stvarnosnog, svakodnevnog života. Da li je knjiga stvarno čovekov najbolji prijatelj? I da li, po oceni kritičarke, one sugerišu na latinske (španske) jezičke konstrukcije?*

Branko Anđić: Knjiga jeste čovekov najbolji prijatelj i to je brak iz računa: čitanjem i pisanjem knjiga, svejedno, umnožavamo stvarnost i stvaramo nove svetove, kad već ne možemo u onom „stvarnom“ da večno boravimo. Umetnost uopšte, a naročito književnost, čovekov je odgovor na svest o smrtnosti. Mislim da, suštinski, metafora ogledala nije adekvatna za odnos književne i neknjiževne stvarnosti jer gubi iz vida bitnu odliku – kreativnost, stvaralački čin. Nijedna knjiga nije reprodukcija stvarnosti, kao što to nisu ni najbolji realistički portreti ili umetničke fotografije koje su uvek nešto više od onog što se na njima vidi.

Moje priče „liče“ na „stvarnost“ jer tragaju za ključevima smisla koji se kriju u svakodnevici. Ali one su izmišljotina koliko i mit o Godzili ili filmska saga *Zvezdane staze*.

Mislim da latinskoamerički način izražavanja ne utiče bitno na moju prozu; na nekom nesvesnom nivou, možda u ritmu pripovedanja ima pomalo uticaja Hulija Kortasara; za-natski i jezički, mnogo su mi bliži anglosaksonski autori, od klasika prljavog realizma do današnjih majstora kao što su Džulijan Barns, Lori Mur, Džordž Saunders, A. M. Houms...

R. G. P.: *Uticaj muzike u knjizi Kao iz kabla je očigledan, te da Vas pitamo: kojoj ste muzici najbliži, i kako njen ritam utiče na pisanje?*

B. A.: Najbliži sam sinkopiranoj muzici. Ona je najočiglednija u džezu, ali i u delima klasika poput Satija, nekih Ravelovih kompozicija i naročito kod Stravinskog. Vrlo mi je bliska, u tom pogledu, instrumentalna tradicionalna muzika Malija i Etiopije i neki južnoamerički ritmovi poput ćakarere i sona.

Giljeramo Cabrera Infante je preporučivao piscima da uvek sebi naglas pročitaju ono što napišu: za mene je to i danas najbolja provera dobrog ritma pripovedanja.

R. G. P.: *Sam naslov knjige Ovo je istinita priča, zapravo je ironičan. Već iz prve priče naslućuje se montiranost „stvarnosti“, potom lažni mozaik, koji je, u drugoj ravni, istinit. Nekad ste se pitali zašto reditelji na početku filma stavljaju alibi „Zasnovano na stvarnoj priči“. Čime ste se Vi povodili za takav naslov?*

B. A.: Oduvek mi je bilo otužno poistovećenje umetničke sa vanumetničkom stvarnošću. Vi bar dobro znate koliko pisac stvara alternativnu stvarnost kad piše čak i putopis; vaše i moje viđenje Kube, na primer, ne mora da se poklapa, što ne znači da neko od njih nije valjano.

Ljudi koji me poznaju, a ponekad i neki nepoznati, uporno me pitaju koliko autobiografskog, „istinitog“ ima u mojoj prozi, da li su neke anegdote lične ili tuđe itd. Pretpostavljam da se to događa svim piscima. Radoznalost je jedno, ali je sasvim drugo kad se „istinitost“, „istorijska građa“, lično iskustvo, uzimaju kao merila kvaliteta proznog dela; Karl Maj nikad nije bio na Divljem zapadu, pa ipak pamtimmo Vinetua i Olda Šaterhenda. *Damin gambit NIJE* zasnovan na stvarnim događajima, a ipak nam ubedljivo prenosi hladnoratovsko vreme kad je šah bio više od igre. Naivno sam verovao da će jednom takva pitanja prestati, ali čak iiskusni čitaoci kao da nisu u stanju da se otrgnu stegama „stvarne stvarnosti“! Užas! Ako je film dobar, baš me briga da li je zasnovan na istinitoj priči! Ko ima potrebu da to naglasi, kao da traži unapred alibi za svoje delo. U meni to odmah budi nepoverenje.

Naslov „Ovo je istinita priča“ je ne samo ironičan, nego gotovo osvetnički: istoimena priča u toj knjizi je gotovo moj programski obračun sa čitaocima (i autorima) ubeđenim da je „istinitost“ presudna za vrline jednog umetničkog dela. Mislim da je to jedna od mojih boljih pripovedaka.

R. G. P.: *U mnogim Vašim pričama prožimaju se film, ali i muzika. Kako objašnjavate tu neospornu vezu literature sa drugim vrstama umetnosti?*

B. A.: Pre nego što je napisao roman *Buka i bes*, Fokner je – po sopstvenom priznanju – prvo imao pred očima sliku devojčice prljavih gaćica na drvetu spram prozora kuće. I od te slike počeo je da gradi roman. Cabrera je slušao zvuke i muziku stare Havane dok je pisao *Tri tužna tigra*. Pekićevo *Besnilo* je, zapravo, sjajan akcioni film koji je igrom slučaja postao knjiga, samo zato što je autor bio pisac, a ne filmađija. Ejzenštajnova tehnika filmske montaže korišćena je masovno u književnosti dvadesetog veka.

Mislim da su sve umetnosti – vizuelne, taktilne, zvučne, jezičke – neraskidivo povezane i da se uzajamno dopunjuju.

R. G. P.: *Zanimljivo je da ste bili jedan od osnivača časopisa Pismo, sa Davidom Albaharijem i Rašom Livadom, Božom Zecom i Dejanom Mihajlovićem. Prisetite se tih vremena.*

B. A.: Romantična, nezaboravna vremena! U jednoj gotovo napuštenoj zemunskoj sinagogi pokušali smo da svetskom premerimo našu književnost, da u jeku stvarnosne proze kosmopolitskim aršinom uporedimo našu umetnost pisane reči s onom koja se stvara širom sveta. Objavljivali smo buduće nobelovce, skretali pažnju na zaboravljene i zabranjene autore, razgraničavali dobre pisce i loše ljude. Svi smo bili mladi i željni da učinimo nešto za kulturu svoje zemlje. To je bilo vreme kad novac nije bio jedini podsticaj za bilo koju delatnost. Verujte mi da je to divno osećanje. Sećam se uzbuđenja kad smo objavljivali Kucija, Dereka Volkota, Šimborsku, Encensbergera... Izgleda da to nismo loše radili jer smo dobili i nagradu međunarodnog PEN-a.

Bili smo svesni da koristimo dobar vetar za konačnu afirmaciju urbane književnosti, mada niko od nas nije slutio da je to bila možda poslednja prilika da se iskorači iz kasabe. Potonje decenije su pokazale da će registarske marke naše zemlje za svetsku kulturu, s retkim izuzecima, i dalje biti taraba, blato, sirotinja, zatucanost, beznađe, kriminal i nasilje. Nije slučajno da su *Skupljači perja* Aleksandra Petrovića i Kusturičine ciganske sage već decenijama najpoznatiji zaštitni znaci naše savremene kulture.

U međuvremenu, eto, otkrili smo Teslu kao jedinu protivtežu formuli „krv, znoj i suze“ i pao nam je s neba globalni sportski Robin Hud, Novak Đoković. Tanušno za četrdesetak godina, priznaćete?

R. G. P.: *Play back u svojoj biti jeste knjiga povezana sa muzikom kao paradigmom globalnog iskustva. „Njegovi junaci, usred naleta nostalgije, upravo od muzike i svega muzičkog u svojim životima pokušavaju da dopru do priče koja je za njih kuća bića.“ Knjiga o odrastanju i starenju kroz doživljaj muzike.*

B. A.: *Play back* je pre svega knjiga o bezemljaštvu kao globalnom iskustvu. U vreme svetske iseljeničke osmoze, a verovatno oduvek, nekim ljudima je umetnost jedina prava sigurna kuća, otadžbina – u ovom slučaju, to je muzika. Muzika je, dakle, samo jedno od antigeografskih, antinacionalnih pribežišta ljudi za koje je svet maramica. Na neki način, to je odbrana kosmopolitskog duha, prava vakcina protiv uskogrudosti svakog tipa, od gastronomije do politike. Kao neostvarenom klaviristi, mislim da mi nije bilo teško da to izrazim kroz niz poglavlja kojima je muzika zajednička nit.

Play back nije knjiga „o“ muzici, koliko knjiga pisana „uz pomoć“ muzike.

R. G. P.: *Na početku romana Teški metal navodite da je posvećen svim Jugoslovenima, svim jugonostalgicarima za jedno – zbogom. Zar stvarno mislite da je kraj jugonostalgiji? Da li je to bio falsifikat dobrog?*

B. A.: To što se posle Jugoslavije živelo mnogo gore, ne znači da se u Jugoslaviji živelo dobro. Jasno se sećam da se uz ponos na političku modu nesvrstavanja i samoupravljanja, u Jugoslaviji išlo u zatvor zbog šest aluzivnih stihova koji nisu bili nomenklaturi po volji; da se vozilo na par i nepar zbog nestašice benzina; da generacije dece do poodmakle mladosti nisu probale pravu čokoladu; da se švercovala kafa iz susednih zemalja; da su podizane apsurdne političke fabrike; da je država bila svemoćna i da je na vlasti bila socijalistička diktatura humanog lika, samo zato što je diktator bio lukaviji i kreativniji od većine savremenih kolega, pa je čak izmislio nenadmašni simbol kulta ličnosti – Štafetu mladosti. Zemlja stvorena kao ratni plen jednog od pobednika Prvog svetskog rata neumitno je bila falsifikat, što ne znači da tokom njenog opstajanja, osim mana, nije imala i te kako važnih vrlina. Da li je uz malo više pameti i malo manje pohlepe mogla da opstane kao malo zajedničko tržište, to je već drugi par rukava.

Kad je počela poslednja balkanska ratna avantura, mnogi su me pitali ko su dobri, a ko loši momci u tom etnopolitičkom galimatijasu. Uvek sam odgovarao isto: reći, na primer, da je Milošević negativac, ne znači istovremeno tvrdnju da je Tuđman član hora Bečkih dečaka! Uz još neke republičke spahije, ja ih zamišljam kao tajno društvo koje petkom uveče igra poker uz ukradeni viski, nazdravljajući jedni drugima, kao dobrim poslovnim partnerima, jer jedni bez drugih ne bi bili mogućí.

Nije, dakle, problem u jugonostalgiji, već u njenoj idealizaciji. „Novi fosili“ su bili loš muzički kič u svoje vreme, kao što su loši i danas. Zašto bi najbolji lanac beogradskih samoposluga, kosmopolitskog imena *Univereksport*, kao ambijentalnu muziku puštao isključivo jugoslovenski pop kič, ostaće mi večna tajna.

Zašto tu i tamo ne bismo pokušali da izađemo iz zašecerene prošlosti u savremenost – kakva je, takva je – i da se s njom suočimo?

R. G. P.: „*I posle Tita – Tito*“, vreme događanja je period od 1980. do 1992. godine, od Beograda do Maribora. Stvarnost koja se odavno istopila u istoriju koja uporno uči da nas ništa ne može naučiti. Da li smo ipak nešto naučili?

B. A.: Nismo. Možda jedino da je Garsija Marques, što se mašte tiče, za nas mačji kašalj.

R. G. P.: *Mada je reč o Vašem junaku, koji odlazi u Argentinu, koliko autobiografskog možemo pronaći u romanu?*

B. A.: Neka autobiografska iskustva su mi poslužila za ubedljivije stvaranje mizanscena, mesta i vremena mog romana *Teški metal*, dok je radnja, naravno, izmišljena. U Zagrebu će se uvek praviti bolje štrukle nego u Skoplju, a ćevapi će biti bolji u Sarajevu i Beogradu nego u Ljubljani. Lakše je stvarati roman u okviru poznatih okolnosti.

R. G. P.: *U zbirci pripovedaka Veliko spremanje, na jednom mestu Vaš junak kaže: „Od mene niko više ne očekuje novu priču. Hoće samo da čuju šta ću da promenim u nekoj staroj koju su toliko puta čuli.“ Početne rečenice u Vašim pričama često su pamtljive i snažne, kao na primer:*

„Kad otključam vrata, znam da će se od tog časa sve promeniti.“ Kako izgleda Vaša književna radionica?

B. A.: Neuredno. Puna malih beležnica u koje zapisujem ideje, razmišljanja o strukturi, preporuke samom sebi, neka vrsta didaskalija. Na radnom stolu imam jedan PC i *notebook*, razne USB-podsetnike sa verzijama rukopisa... Ja sam veliki protivnik rutine. Ne kao ideje o redu, već kao prakse. Ništa me ne privlači što se svakodnevno ponavlja, u isto vreme, na isti način. Imao sam problema s poštovanjem radnog vremena, s planiranjem godišnjeg odmora barem tri nedelje unapred, sa sportskim treninzima koji se ponavljaju iz dana u dan. Bliža mi je entropija nego red, što ne znači da sam na to ponosan. Možda samo malo.

Prve rečenice su mi oduvek bile važnije od poslednjih. Veliki trik antičkih drama je što se od početka zna šta će se desiti i delo uglavnom služi da pokaže kako se, neminovno, zbog *hibrisa*, stiže do takvog ishoda. To pomaže i boljoj strukturi dela. Moguće je da je mom poverenju u početne rečenice doprinela i dugogodišnja novinarska praksa, tekstovi u kojima na početku mora da se odgovori na „pet W“ (na engleskom: ko, šta, gde, kada, zašto – *who, what, where, when, why*).

R. G. P.: *Iz iste knjige u priči „Stota stvar“, citat: „Selidbe služe kao stanice za raščišćavanje, za periodično svođenje računa.“ Gde Vi sada živite? Gde ste?*

B. A.: Odlično pitanje! Danas živim (najbolje) u avionu. Izbegavam dosadu, nervozu i pošasti putovanjima, najčešće između Beograda i Buenos Ajresa, ali i drugde. Dugo sam živeo u dve udaljene ali podjednako protivrečne, nadrealističke zemlje – Jugoslaviji/Srbiji i Argentini. Ispostavilo se da je, kad ponestane strpljenja za jednu, dobro otići u drugu zemlju, recimo svakih šest, sedam meseci. To mi vraća snagu i podiže moral. Kao što rekoh, rutina je moj zakleti neprijatelj.

Selidbe su prilično traumatična iskustva, ali mogu dobro da posluže za podvlačenje crte i uklanjanje „informacijske buke“: ljudi i višak informacija su kao prašina – vremenom se nakupe, zagađuju životnu sredinu. S vremena na vreme treba je raščistiti i provetriti.

R. G. P.: *Da li imate svog književnog agenta?*

B. A.: Moguće je da imam nekog meni posvećenog agenta, ali taj svakako nije književni.

R. G. P.: *Meni je posebno bila interesantna priča „Ispod“, o nenasnim komšijama. „Žive tačno iznad našeg stana... Obično oko jedanaest uveče, moja žena me gurne laktom i pokaže prstom na tavanicu naše spavaće sobe kao da se plaši da bi oni, g. i gđa. Kristen, mogli da čuju nas kako nepomično ležimo u našoj postelji i slušamo njih, u njihovoj... Red ne bi trebalo da im bude stran.“ Gde sve nalazite i prepoznajete svoje moguće književne junake?*

B. A.: Protagonisti mojih priča su uglavnom pomalo neurotični, introspektivni urbani likovi koji se ironijom nose s egzistencijalnim osećanjem neizvesnosti i sumnje u logiku savremenog sveta što samo ponekad iskrsava u diskretnim simbolima „ispod“ pojavnosti.

U tom pogledu, divim se severnoameričkoj spisateljici Ejmi Majkl Houms, autorki knjiga *Music for torching, In the country of mothers, May we be forgiven...*

Moji književni junaci su svi odreda izmišljeni, čak i kad deluju pozajmljeni iz života; zajedničko im je da su individualci podozrivi prema kolektivu; nisu timski igrači, ali to ne znači da su osobenjaci.

R. G. P.: *Tri muškarca iz tri generacije – pripovedač, njegov otac i njegov sin – glavna su tema knjige Veličina sveta. A reč je, uslovno rečno, i o putovanjima. Pa da krenemo od putovanja: „Kad god ugledam more ili okean – to je uvek kao prvi put. Ništa drugo sem mora u meni ne stvara takvo uzbuđenje.“ Vi ste „postali profesionalni putnik“? Ili: „Pravi avanturisti od zanata, pravi putnici to postaju onog časa kad shvate da svako putovanje vodi nekim krivudavim, često zaobilaznim putem – do njih samih.“*

B. A.: Da, svako putuje ka sebi ili od sebe. Ali to je odavno i mnogo bolje od mene rekao Hemingvej, recimo u *Pokretnom prazniku*.

Onog časa kad krenem na put, ulazim u alternativnu stvarnost u kojoj je sve moguće. Svako širenje vidika oslobađa strahova i omogućava da se bolje razume stvarnost u kojoj čovek živi. Meni putovanja pune baterije i u svakom pogledu pomažu, čak i kad su dosadnjikava. Ne pravim katalog svetskih čuda koje sam video, nego nastojim da prepoznam priče koje me usput okrznu. Izbegavam opšta mesta, koliko je to moguće. Vi ćete, kao dobar putnik i putopisac, to lako razumeti. A dobri putnici obično su i uspešni hedonisti jer im se stalno širi registar uživanja.

R. G. P.: *Majka vam je govorila: „Piši ono što vidiš... nema potrebe da bilo šta izmišljaš, samo gledaj oko sebe – tako ćeš uvek imati temu.“*

B. A.: Majka me je, kao osnovca, gurnula na put voajera, ali je otac bio umetnička duša u našoj porodici. Odavno ne pišem o onom što vidim, nego upravo suprotno, zanima me ono što je ispod realističkog omotača, kad se malo zagrebe površina pojavnosti. Možda mi je zato naučna fantastika grobno dosadna, čak i u najboljem izdanju. Naši životi, težnje, sposobnosti i životna sredina su dovoljno čudovišni i višeslojni da ne moramo da izmišljamo planete, svemirske brodove i vasijska čudovišta.

R. G. P.: *Imate ogromnu biblioteku, solidnu pinoteku, razlikujete vino, panamsku končanu trikotažu, hranu u Buenos Ajresu. Igrali ste tenis. Živate u Buenos Ajresu? Godinama ste čekali da Vas sin pita: i zašto ste otišli iz „zajedničke zemlje“? Šta sada radite, osim što putujete?*

B. A.: Predstaviste me kao bonvivana! Primiću to kao kompliment.

Za mene i moga sina, „zajednička zemlja“ je odavno ona u kojoj se trenutno srećemo. Kao i ja, i on je postao profesionalni putnik, iako trenutno živi i radi sa svojom suprugom u Buenos Ajresu. Naša politička porodica je prilično kosmopolitska (Srbija, Ekvador, SAD, Argentina, Francuska...), tako da nam geografija nije presudni činilac.

Boravim poslednjih godina po dva, tri meseca u Buenos Ajresu, a umesto tenisa i ping-ponga sad pretežno igram šah i preferans. Polako mi postaje jasno da nisam sve mlađi. Ali ono što stvarno pokušavam da radim, sem pisanja i povremenih putovanja, svodi se na hedonistički doživljaj umetnosti i doživljaj konteksta u kojem živim kao mogućeg građevinskog materijala za umetnost. Molim Vas, ne shvatite to pretenciozno: Garsija Lorca je svojevremeno govorio da se svekolika mašta sastoji iz komadića stvarnosti, tj. da čovek izmišlja na osnovu onoga što može da osmisli, da je izmišljanje u stvari kombinatorika činilaca stvarnosti. Ako se tako gleda na život i na iskustvenu stvarnost, umetnost je kao dobro, gurmansko jelo: bogata mešavina ukusa koji pružaju više i bogatije zadovoljstvo nego kuvana viršla. Gledam slike – na zidu i ekranu – slušam muziku, čitam (i pomalo pišem) knjige i to mi nikako ne ostavlja ukus knjiškog moljca nego, recimo, zadovoljstvo somelijera ili degustatora vina. Umetnost, jednostavno rečeno, širi registar sasvim hedonističkih, gotovo karnalnih uživanja; u tom pogledu su ljudi neskloni umetnosti na velikom gubitku.

R. G. P.: „*Smrt nekih dragih osoba lakše se prihvata od gubitka nekih malih stvari u koje se zalaže naš sopstveni, lični mit o trajanju.*“

B. A.: Ovom rečenicom hoću nekim predmetima da dam odgovornost čuvara upamćenog sveta. Znamo koliko je pamćenje verolomno; to je jedna od mojih stalnih tema: strah od iskustva falsifikovanog pamćenjem. Takozvane „male stvari“ o kojima govorimo jesu dokaz da upamćeni svet stvarno postoji, nose sa sobom priču. Moguće je da je ta činjenica u korenu astronomskih suma koje kolekcionari plaćaju za, recimo, šal Elvisa Preslija ili naočare Džona Lenona. Ma koliko idealizovao svoju suprugu Ljiljanu od kad je većno zaspala, kad dodirnem na svom vratu lanac koji mi je poklonila za godišnjicu ljubavi uveravam se da je ona za mene stvarno postojala, takva kakvom je pamtim.

R. G. P.: *Poseta Livnu, očevom rodnom mestu?*

B. A.: U tom poglavlju mog romana *Veličina sveta* naglasak nije na pripovedačevom doživljaju očevog rodnog mesta, već na očevom doživljaju sopstvenog detinjstva. To je jedan primer da je, kao što se kaže u „predgovoru“, veličina sveta kao harmonika – širi se i skuplja, zavisno od subjektivnog doživljaja sopstvenog života.

R. G. P.: „*Žao mi je što nisam u stanju da uživam u vijetnamskim, kineskim, japanskim filmovima.*“ *A u tim zemljama, da li biste mogli da uživate?*

B. A.: Ne znam. Nikad me nisu dovoljno privlačile da bih to proverio. Moj prijatelj Tomas koji je ambasador jedne susedne zemlje u Vijetnamu, tvrdi da je to zemlja snova i poziva me da je posetim. Ali ispostavlja se da uvek ima zemalja i mesta koje me zanimaju više. Pripadam civilizaciji individualaca, ne snalazim se u drevnim kulturama koje se zasnivaju na sistemu vrednosti kolektiva. To doživljavam kao činjenicu koja sobom ne nosi vrednosni sud; jednostavno, svestan sam svojih ograničenja i prioriteta.

Sem toga, meni umetnička dela Dalekog istoka, bar ona koja sam video, čuo, pročitao, deluju previše eksplicitno. „Volim te jer si moj prijatelj“, sasvim je moguća rečenica u nekom dalekoistočnom romanu. Veliki izuzetak je Kobo Abe, nepravedno zapostavljeni japanski pisac, dramatično ispred svoga vremena. Njegova univerzalna proza deluje potpuno savremeno, posle više od pola veka probe vremena.

Možda biste Vi koji dobro poznajete Daleki istok, mogli bolje da odgovorite na pitanje da li bih mogao da uživam u tim zemljama.

R. G. P.: *Pušite kubanske cigare?*

B. A.: Niko nije savršen. Volim i dominikanske – naročito *La Aurora* i *Arturo Fuente*. U zlatno doba socijalističke barter trgovine, u Čehoslovačkoj, Bugarskoj, Rumuniji, mogle su se kupiti najbolje kubanske cigare za deviznu sitninu. Tada sam se navukao na *Montecristo 4*, *Cohiba* half-korone, *Partagas lancero*, *Upman* itd. Kasnije sam imao sreće: naša dugogodišnja prijateljica Kubanka, udata za Argentinca, donosila mi je svake godine, po crnoberzizanskoj dolarskoj ceni, originalne cigare najboljeg kvaliteta. Neki ljudi koji me ne poznaju dovoljno, pomislili su da zarađujem mnogo više nego što je stvarno bilo. Sandra je mogla jednom godišnje da putuje na Kubu i da u svojoj rođenoj zemlji provede najviše tri nedelje, iako nije bila ni izbeglica, ni politički aktivista; prosto zato što je bila udata za stranca. Muž njene sestre, zakleti pristalica kubanske revolucije, decenijama zaposlen u oružanim snagama, dobio je otkaz kad je objavljeno da se Sandra udala za stranca i da živi u Argentini.

Danas pušim mnogo manje, ponekad predveče uz dobar konjak i posle nekog izuzetno dobrog gastronomskog iskustva.

R. G. P.: *Pandemija?*

B. A.: Pravi početak 21. veka! Prve dve decenije protekle su u (uglavnom neuspešnoj) reciklaži dvadesetog veka; a onda je pandemija promenila pravila igre i prinudila svet da okrene stranicu.

Nedavno sam u *Politici* objavio članak o „kolateralnoj dobiti“ pandemije, jer „kolateralnu štetu“ svi lako prepoznamo. Ne mislim da će ljudi zbog pandemije postati bolji, ni svesniji, ali će ih ova pošast prisiliti na neke stvari koje su same po sebi pozitivne: više vremena s porodicom u kući, ovladavanje IT tehnologijom, podizanje svesti o potrebi za očuvanjem prirodne sredine, usmeravanje na zdraviju ishranu itd. Postojeći monopoli (informatika, farmakologija) će, naravno, uvećati svoju moć, a loše vlade dobiti izgovor za sve što ne valja u njihovim zemljama. Ali, to smo već odavno znali.

R. G. P.: *Napisali ste scenario za argentinski film Odliv mozгова, reditelja Fernanda Muse. Kakvo je to bilo iskustvo?*

B. A.: Bilo je to zanimljivo iskustvo, ako se čovek pomiri sa činjenicom da su scenaristi po definiciji ljudi osuđeni na razočarenje: slike u njihovim rečima uvek su bogatije od onih na ekranu – nikako isključivo zbog nedarovitosti reditelja, već zbog toga što je scenario tek

početak jednog dugog stvaralačkog procesa koji je uslovljen mnogim neumetničkim činocima. Tako je bilo i ovog puta, s *Odlivom mozgova*; odlično smo sarađivali, moj prijatelj Fernando i ja, ali su mnoge scene koje su na papiru bile bitne i delovale efektno, u realizaciji filma ostale neostvarljive, ponekad zbog sasvim prozaičnih razloga.

Ipak, Fernando i ja smo „otkrili“ u jednom skromnom početniku buduću filmsku, televizijsku i pozorišnu zvezdu argentinskog glumišta Nikolasa Kabrea. Posle dugotrajne audicije, Niko je dobio jednu od dve glavne uloge i prvi put na filmu ostvario jednu od mnogih upečatljivih uloga.

R. G. P.: *Autor ste prve antologije hispanoameričke pripovetke, ali ste sačinili i veliki broj drugih antologija, do poslednjih: Borhesova deca i Otkaçene priče Latinske Amerike. Posebnu naklonost imate prema kubanskoj literaturi, tačnije, prema Giljermu Kabreri Infanteu, ali i Meksikancu Huanu Rulfu. Navodimo ovu dvojicu da biste Vi nastavili...*

B. A.: Ako nastavim, odužiće se, ali možda je najlakše i najtačnije reći da više od drugih volim one latinskoameričke pisce koje sam prevodio. Nikad nisam prevodio po porudžbini, uvek samo one autore koji mi predstavljaju neku vrstu profesionalnog izazova ili koje poželim da moji prijatelji pročitaju. Osećam veliko poštovanje prema kubanskoj književnosti i raznovrsnosti njenih autorskih glasova; imam i svoje lično, latinskoameričko „sveto trojstvo“: čileanski pesnici, argentinski pripovedači, kolumbijski romanopisci.